یاسای کۆڕی زانیاری کوردستانی عێراق

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان
بەناوی گەل
ئەنجوومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق
ژمارەی بڕیار: ٣٧
بەرواری بڕیار: ١٩٩٧/١٢/٢٨

«بڕیار»

بەگوێرەی ئەو یاسایەی کە ئەنجوومەنی نیشتمانی کوردستانی عێراق لە دانیشتنی خۆیدا ڕۆژی ١٩٩٧/١٢/٢٨ بڕیاری لەسەر داو پشت بەو دەسەلاتانەی بەپێی بڕگە (٣)ی مادده (٢) لە یاسای ژمارە (١٠)ی ساڵی ١٩٩٧ دا پێمان دراوە، بڕیاری دەرهێنانی ئەم یاسایەمان دا:ـ

یاسای ژمارە (١٢)ی ساڵی ١٩٩٧
یاسای کۆڕی زانیاری کوردستانی عێراق

فەسڵی یەکەم
(کۆڕ و ئامانجەکانی)

ماددەی یەکەم:
لە هەرێمی کوردستانی عێراق کۆڕێک بە ناوی (کۆڕی زانیاری کوردستانی عێراق) دادەمەزرێ و بە ئەنجوومەنی وەزیرانەوە پەیوەست دەکرێ.

ماددەی دووەم:
کۆڕ کەسایەتیەکی واتایی(معنوی) سەربەخۆی هەیە.

ماددەی سێیەم:
بارەگای کۆڕ شاری هەولێر (پایتەختی هەرێم) دەبێ و دەتوانێ هەندێ لە دانیشتنەکانی بە بڕیاری زۆرینەی ئەندامەکاراکانی لە دەرەوەی بارەگاکەیدا ببەستێ.

ماددەی چوارەم:
کۆڕ بۆ بەدیهێنانی ئەمانەی خوارەوە هەوڵ دەدات:ـ
اـ کارکردن بۆ هەڵبژاردنی ووشەی یەکگرتوو لەناو شێوە جیاوازەکانی زمانی کوردیدا بۆ گەیشتن بە شێوەزارێکی رەسمی و یەکگرتوو.
ب ـ پاراستنی سەلامەتیی زمانی کوردی و پاککردنەوەو پێشخستنی.

ج ـ گەشەپێدان بە دراساتی کوردی و تۆژینەوە زانستی و زمانەوانیەکان بۆ نەوەی لە کاروانی پێشکەوتنی زانستی و رۆشنبیری دانەبڕێت.
د ـ زیندوو کردنەوەی کەلتووری کوردی و ئیسلامی لە زانست و ئاداب و هونەرو بەدەرخستنی رۆڵی زاناکانی کورد لەم بوارانەوە.
هـ ـ گرنگی دان بە خوێندنی دیرۆک و شارستانییەتی کورد و کوردستان.
و ـ هاندان و یارمەتیدانی دانان (التألیف) و وەرگێران لە زمانی کوردیەوەو بۆ زمانی کوردی.
ز ـ پتەوکردن و سازدانی پەیوەندیی لەگەڵ کۆڕە زانستیەکان وزانکۆکان و مەڵبەندەکانی تۆژینەوەی زانستی لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێمدا.

ماددەی پێنجەم:

کۆڕ ئامانجەکانی خۆی بەم رێگایانەی خوارەوە بە دەست دێنێ:ـ
أـ دانانی فەرهەنگ و مەوسوعاتی زانستی و زمانەوانی.
ب ـ دەرکردنی گۆڤارو چاپکراوەکان و، گرنگی دان بە کاروباری بلاوکردنەوە.
ج ـ بلاوکردنەوەی کتێب و بەڵگەنامەو، لێتۆژینەوەی دەقە کۆنەکان.
د ـ سازدانی کۆنگرەی زانستی و زمانەوانی و، بەستنی کۆڕو سیمیناری رۆشنبیری و، بەشداری کردن لە کۆنگرەکانی دەرەوەی هەرێمدا.
هـ ـ رێزلێنان لە زاناو ئەدیب و تۆژەرەوەو، هونەرمەندان.
وـ دامەزراندنی کتێبخانەیەک و دروست کردنی چاپخانەیەک.
ز ـ دروست کردنی بنکەیەک بۆ بەدەست هێنان و پاراستنی دەستنووسەکان.

فەسڵی دووەم
(ئەندامیەتی لە کۆڕدا)

ماددەی شەشەم:

کۆڕ پێک دێ لە:
أـ ئەندامە کاراکان (أعضاء عاملین) کە ژمارەیان لە (٩) کەس کەمتر نەبێ و لە (١٥) کەس زیاتر نەبێ و (٥) کەس لەو ئەندامانە (متفرغ) دەبن.
ب ـ ئەندامانی یاریدەدەر (مؤازرین).
ج ـ ئەندامانی شەرەف.

ماددەی حەفتەم:

أـ ئەندامی کارای کۆڕ مەرجە دەبێ:
١ـ کورد، یان عێراقی بێ و، تەمەنی گەیشتبێتە(٤٠)ساڵ.
٢ـ شارەزاییەکی تەواوی لەزمانی کوردی و لە لقێک یان زیاتر لە لقەکانی زانیاری دا هەبێ و، بەرهەمێکی رەسەنیشی تێدا هەبێ، یان شارەزاییەکی باشی لە یەکێ لە زمانە زیندوو یان کۆنەکاندا هەبێ، هەروەها لە دیاریکردنی دەستەواژەکاندا بە تواناو کارامە بێت.

ب ـ ئەندامی یاریدەدەر (مؤازر) ی کۆڕ مەرجە دەبێ:ـ
١ـ شارەزای ڕێزمانی کوردی بێت.
٢ـ زانیارییەکی فراوان و بەرهەمێکی باشی لە یەکێک لە لقەکانی زانیاریدا هەبێ.
٣ـ تەمەنی لە (٣٠)ساڵ کەمتر نەبێ:ـ
ج ـ ئەندامی شەرەف مەرجە دەبێ:ـ
١ـ خزمەتێکی باشی لە یەکێک لە لقەکانی زانیاریدا پێشکەش کردبێ.
٢ـ تەمەنی لە(٥٠)ساڵ کەمتر نەبێ.

ماددەی هەشتەم:

سەرەتا ئەنجوومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان (٥)کەس بۆ ئەندامیەتی کۆڕ هەڵدەبژێرێ کە مەرجی ئەندامی کارایان تێدابێ هەروەک لە بڕگە (أ)ی ماددەی (٧)ی ئەم یاسایەدا هاتووە.
پاشان ئەو ئەندامە هەڵبژێردراوانە ئەندامەکاراکانی تر دەسنیشان دەکەن.

ماددەی نۆیەم:

أـ مەرجەکانی دامەزراندنی ئەندامی کارا:ـ
١ـ بەنووسین داوایەک پێشکەش بە سەرۆکایەتی کۆڕ بکات.
٢ـ دوو ئەندامی کارا بە نووسین (تزکیە) ی بکەن وتیایدا پشتگیریی رەوشت پاکی و توانا زانستی و ئەدەبیەکانی بکەن.
٣ـ بە دەستهێنانی رەزامەندیی زۆرینەی ئەندامە کاراکانی کۆڕ لە دەنگدانێکی نهێنی دا.
٤ـ دەرچوونی بڕیارێک لە سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی وەزیرانەوە بۆ دامەزراندنی.
ب ـ ئەندامی یاریدەدەر(مؤازر) و ئەندامی شەرەف بە پاڵاوتنی دوو ئەندامی کاراو بە ڕەزامەندی زۆرینەی ئەندامانی ئەنجوومەنی کۆڕ بە دەنگدانێکی نهێنی وەردەگیرێن.

فەسڵی سێیەم
(سەرۆکایەتی و سکرتاریەتی کۆڕ)

ماددەی دەیەم:

أـ دەسنیشان کردنی سەرۆکی کۆڕ بە ئامادەبوونی دوو سێیەکی ئەندامەکاراکان و بە دەنگدانێکی نهێنی و بە زۆرینەی رەها دەنگ دەبێ و بەمە بڕیاری دامەزراندنی لەلایەن سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی وەزیرانەوە بۆ دەردەچێ بۆ ماوەی چوار ساڵ کە دەتوانرێ بۆ تەنیا جارێک نوێ بکرێتەوە.
ب ـ ئەگەر ئەو زۆرینەی کە لە بڕگە (أ)ی سەرەوەدا هاتووە نەهاتە دی ئەو ئەندامەی زۆرترین دەنگ لە دەنگدانی دووەمدا بەدەست بێنێ دەبێتە سەرۆک، ئەگەر دەنگەکان یەکسان بوون. دەسنیشان کردنی سەرۆک بە تیرو پشک(قرعە) دەبێ.

ماددەی یازدەیەم:

سەرۆکی کۆڕ جێگرێکی دەبێ کە ئەنجوومەنی کۆڕ لە دەنگدانێکی نهێنی دا بە زۆرینەی رەهای دەنگەکان یەکێک لە نێوان ئەندامەکاراکانی هەڵدەبژێرێت کە بۆ یەک جار شیاوی نوێ کردنەوە دەبێت، لەکاتی ئامادە نەبوونی سەرۆکی ئەم جێگای دەگرێتەوە.

ماددەی دووازدەیەم:

ا- سەرۆک بۆی هەیە لە نێوان ئەندامەکاراکان دا سکرتێری کۆڕ هەڵبژێرێ و، (متفرغ) دەبێ.

ب ـ سکرتێر دەبێتە:ـ

١ـ بریاردەری ئەنجوومەنی کۆڕ ودەستەی سەرۆکایەتی.

٢ـ لێپرسراوی رێکخستنی نامەکۆرینەوەو پەیوەندیە گشتییەکان.

٣ـ لێپرسراوی نووسینەوەی پرۆتۆکۆل و بریار لێدراوەکانی دانیشتنەکانی ئەنجوومەن.

فەسڵی چوارەم
(دەستەو ئەنجوومەنی کۆڕ)

ماددەی سیازدەیەم:

ا- کۆڕ دەستەیەکی سەرۆکایەتی دەبێ کە لەمانە پێک دێ:ـ

١ـ سەرۆکی کۆڕ	سەرۆک
٢ـ جێگری سەرۆک	ئەندام
٣ـ سکرتێری کۆڕ	ئەندام وبریاردەر

٤ـ دوو لە ئەندامی کارای (متفرغ)، کە ئەنجوومەن لە کۆبوونەوەیەکدا هەڵیان دەبژێرێ کە بەلایەنی کەم دوو سێیەکی ئەندامەکاراکانی ئامادە دەبن و، بۆ چوار ساڵ دەبێ و یەک جار شیاوی نوێ کردنەوە دەبێ.

ب ـ ئەنجوومەنی کۆڕ بەلایەنی کەم مانگی جارێک کۆدەبێتەوە.

ماددەی چواردەیەم:

دەستەی سەرۆکایەتی ئەم ئەرک و تایبەتمەندیانە هەڵدەستێت:ـ

ا- ئامادەکردنی بودجەی ساڵانەو میلاکی کۆڕ بۆ ئەوەی لەلایەن ئەنجوومەنی کۆڕەوە بریاری لەسەر بدرێ و لەکاتی دیاریکراودا پێشکەش بە ئەنجوومەنی وەزیران بکرێ.

ب ـ رێکخستنی کاروباری بەرێوبردن ودارایی کۆڕ بەپێی پێرەوی ناوخۆ.

ج ـ پێشنیار کردنی بەستنی کۆنگرەو کۆڕ لە سەرجەم بەشەکانی رۆشنبیری دا.

د ـ سەرپەرشتی کردنی کاروباری زانستی و رۆشنبیری کۆڕ.

هـ ـ رەزامەندی لەسەر بە نیفاد ناردنی ئەندام و کارمەندانی کۆڕ بۆ دەرەوەو ناوەوەی هەرێم.

ماددەی پازدەیەم:

أ- ئەنجوومەنی کۆڕ لە سەرۆک و جێگرەکەی و سکرتێرو ئەندامەکاراکان پێک دێ.

ب - ئەنجوومەنی کۆڕ بەلایەنی کەم مانگی جارێک کۆ دەبێتەوەو ڕادەی یاسایی بە ئامادەبوونی دوو سێیەکی ئەندامەکانی بەدەست دێ و بڕیارەکانی ئەنجوومەن بە زۆرینەی دەنگی ئەندامان وەردەگیرێ. لەکاتی یەکسان بوونی دەنگەکان ئەو لایەنە سەرکەوتوو دەبێ کە دەنگی سەرۆکی لەگەڵ دابە.

ج - پشووی ساڵانەی کۆڕ یەک مانگەو لە (١)ی مانگی تەمووزەوە دەست پێ دەکات. گەر پێویستی کرد سەرۆک دەتوانێ لەو ماوەیەشدا داوای کۆبوونەوە لەدەستەی سەرۆکایەتی و ئەنجوومەنی کۆڕ بکات.

ماددەی شازدەیەم:

کۆڕ بەم تایبەتمەندیانە هەڵدەستێ:

أ- سەیر کردنی ئەو کارانەی پەیوەندی بە ئەرک و ئامانجەکانی کۆڕەوە هەیە.

ب - گفتوگۆو پەسەند کردنی کارەکانی لیژنە زانستیەکان.

ج - ڕاستاندنی پرۆژەی بودجەی ساڵانەی کۆڕ و پێشکەش کردنی بە ئەنجوومەنی وەزیران لە کاتی دیاری کراودا.

د - پەسەند کردنی پلانی ساڵانەی کۆڕ.

ه - سەیرکردنی ئەو شتانەی کە سەرۆکی کۆڕ پێی دەسپێرێت.

ماددەی حەڤدەیەم:

ئەنجوومەنی کۆڕ بۆی هەیە لیژانی کاتی و هەمیشەیی لە ئەندامانی خۆی، یان کەسانی تر بەسەرۆکایەتی یەکێک لە ئەندامەکاراکانی کۆڕ پێک بهێنێ.

فەسڵی پێنجەم
(کاروباری بەڕێوەبردن و دارایی کۆڕ)

ماددەی هەژدەیەم:

أ- کۆڕ ئەم بەڕێوەبەرایەتیانەی خوارەوەی دەبێ:-

١- نوسینگەی سەرۆکی کۆڕ.

٢- بەڕێوەبەرایەتی کارگێڕی کەسەکان (أفراد).

٣- بەڕێوەبەرایەتی ژمێرباری و وردکاری.

٤- بەڕێوەبەرایەتی ڕاگەیاندن و پەیوەندییە گشتییەکان.

٥- بەڕێوەبەرایەتی خزمەتگوزاری زانستی و هونەری.

٦- بەڕێوەبەرایەتی چاپخانەو بڵاوکردنەوە.

٧- کتێبخانە.

٨- بنکەی دەستنووس وبەڵگەنامەکان.

ب ـ هەریەک لەو بەڕێوەبەرایەتیانە فەرمانبەرێکی خاوەن بڕوانامەی زانکۆیی بەڕێوەی دەباو بە سکرتێرەوە پەیوەست دەبێ.
ج ـ ئەنجوومەنی کۆڕ بۆی هەیە لەکاتی پێویستیدا بەڕێوەبەرایەتی وچەند بەشێکی نوێ بکاتەوە.

ماددەی نۆزدەیەم:

دارایی کۆڕ لەمانەی خوارەوە پێک دێ:
أ ـ بەخشش(منحه) ی ساڵانەی بودجەی گشتیی حکومەتی هەرێم.
ب ـ داهاتەکانی چالاکییەکانی خۆی.
ج ـ قازانجەکانی چاپەمەنی.
د ـ بەخشش وپیتاک.

ماددەی بیستەم:

سەرۆکی کۆڕ پلەی وەزیری دەبێ وهەمان مووچەو دەرماڵە وەردەگرێت.

ماددەی بیست ویەکەمین:

أ ـ جێگری سەرۆک وسکرتێر وئەندامەکارا(متفرغ)ەکان بەخاوەن پلەی تایبەتمەند دەژمێردرێن.
ب ـ ئەندامی (متفرغ) سەرپشک دەکرێ لەنێوان وەرگرتنی مووچە ودەرماڵەی فەرمانگەکەی خۆی وئەوەی لەناوەڕۆکی ئەم یاسایەدا هاتووە.

فەسلی شەشەم
(حوکمە کۆتاییەکان)

ماددەی بیست ودووەمین:

أ ـ ئەندامی کارا ئەرکەکانی لە کۆڕدا جێبەجێی دەکات وبەردەوام ئامادە دەبێ وبەشداریی لە لیژنەکان وکۆبوونەوەو چالاکییەکانی کۆڕدا دەکات.
ب ـ ئەندامی کارا بە(مستقیل) دەژمێردرێ ئەگەر بێ پاساوی یاسایی لە سێ دانیشتنی لەسەر یەک ئامادە نەبێت.
ج ـ ئەگەر شوێنی یەک لە ئەندامانی ئەنجوومەن چۆل بوو، سەرۆک لە یەکەم دانیشتنیدا ئەمە رادەگەیەنێ وبڕیار دەدا لە ماوەی(٣)مانگدا پڕبکرێتەوە.

ماددەی بیست وسێیەمین:

دەبێ کۆڕ(٦)مانگ لەکار پێکردنی ئەم یاسایەوە پێڕەوێکی ناوخۆ بۆ خۆی دابنێ.

ماددەی بیست وچوارەمین:

دەبێ لایەنە پەیوەندیدارەکان گرنگی بدەن بە بەرهەمەکانی کۆڕ لەهەموو بوارەکانداو سودیان لێ ببینن.

ماددەی بیست و پێنجەمین:

پەیوەندی کۆڕ بە کۆڕە زانستیەکانی ئەو نەتەوە برایانەی لە کوردستانی عێراقدا پێکەوە دەژین بە یاسا دیاری دەکرێ.

ماددەی بیست وشەشەمین:

دەبێ ئەنجوومەنی وەزیران حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکات.

ماددەی بیست وحەفتەمین:

ئەم یاسایە لە مێژووی دەرچوونیەوە کاری پێ دەکرێ ولە رۆژنامەی رەسمیدا بلاو دەکرێتەوە.

جوهر نامق سالم
سەرۆکی ئەنجوومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق

(هۆیەکانی دەرکردنی ئەم یاسایە)

دامەزراندنی کۆڕێکی زانستی بۆ کوردستانی عێراق هەردەم یەکێک بووە لە ئامانجە هەرە گرنگەکان کە بزاڤی رزگاریخوازی کورد لە عێراق بە سەرۆکایەتی بارزانی نەمر بۆ بەدیهێنانی تێکۆشاوەو لە گشت داواکاریی ویادداشت وبەڵگەنامەکانیدا و لە هەموو قۆناغەکانی دانوستاندن لەگەڵ حکومەتەکانی عێراقدا بە پلەی یەکەم بایەخی پێدراوە. تا لە کۆتاییدا بە رێکەوتننامەی(١١)ی ئازاری ١٩٧٠ سەرکەوتنی بەدەست هێنا، ئەوەش باوەڕی سەرکردایەتی بزاڤی رزگاریخوازی کورد دەسەلمێنێ بەوەی کە خەبات کردنی لە پێناو دەستەبەر کردنی دان پێنان(اعتراف) بەمافە نەتەوەییەکانی گەلی کوردستان دەبێ هەولی دامەزراندنی دەزگە زانستییەکانی لە تەکدا بێت بۆ پاراستنی پێگەکانی گەلی کوردستان وتاوەکو کەلەپوور وکەلتوورەکەی پارێزراو بێت وزمانەکەیش گەشە بکات. هەروەها تاکو ببێتە پردێک درێژ بکرێتەوە بۆ گەیشتن بە شارستانیەتەکانی دیکەو کەلەپووری گەلانی جیهان وبەو دەستانەی کە بۆ خزمەتی هەموو مرۆڤایەتی هاوکاریی لەگەڵ یەکتری دا دەکەن، جا لەبەر ئەوەی زەمینەی بابەتی وخودی کوردستانی عێراق لەبارە بۆ پێکهێنانی ئەم پەیکەرە زانستییەوە کە هەر دەبێ ببێت وەک پێویستییەک بۆ چەسپاندنی ئەزموونە ساواکەی کوردستان و، گەشەپێدانی سیستەمە سیاسییەکەی وبەدیهێنانی ئامانجەکانی، وە بە مەبەستی بەرەو پێشەوە بردنی پرۆسەی تەواوبوونی(تکامل) دام ودەزگاکانی کە پێگە سەرەکییەکانی پێک دێنن، ئەم یاسایە دانرا(تشریع)کرا.